

sakralni, dakle, sveti prostor koji traže vjernici. A ako ostane prazna? U tom se slučaju mora priznati da se ovo društvo trenutačno ne zanima za sveto, da je čimbenik zabave većini ljudi važniji od čimbenika svetosti.« (Str. 164).

Staguhn budućnost svijeta vidi u velikoj mješavini religija: »Budućnost religije ovisit će o tome hoće li čovječanstvo uspjeti izdvojiti bitnu jezgru svih velikih religija (ljubav, pravednost, suosjećanje) koja je ujedno bitna jezgra svakoga slobodarsko–demokratskoga društva...«

Uzimajući u ruke ovu knjigu, za koju autor kaže da je nastala iz zanimanja za religiju, nadali smo se u njoj naći i pokoje filozofsko obrazloženje zadane problematike. Nažalost, takva su obrazloženja u potpunosti izostala. Iako podnaslov djela sugerira univerzalni pristup svim religijama, sagledavši naslove uočava se da je autor u mnogome usmjeren na pitanja svojstvena katoličkoj sredini. Tako će onaj tko bude čitao ovu knjigu imati opipljiv dokaz koliko je, i uz mukotrпно (ali ne i ozbiljno) nastojanje koje je Staguhn pokazao, teško ostvariti da čovjek sa svojom punoljetnošću bez predrasuda bira religiju kojoj će pripadati.

Pretpostavljajući da autor nije svjesno želio napasti katoličanstvo, moramo reći kako je izostala osnovna intencija knjige: da ona bude »kritički razgovor o religiji u kritičkom vremenu« (str. 8). Također, u vjeri da autor nije svjesno išao za tim da budizam pretpostavlja ostalim religijama, a islamu podilazi, moramo reći da kao što nije prakticirao ni upoznao religiju u kojoj je odrastao, nije upoznao ni druge religije. Stoga možemo zaključiti da bi ova knjiga najveću štetu mogla napraviti upravo katolicima (pravoslavce spominje usput na jednom mjestu, a protestante ne uzima ozbiljno), dok se ostale religije i sljedbe s obzirom na svoja učenja mogu promatrati kao puke impresije jednoga površnoga »kršćanskog« novinara.

Draženko Tomić

Mijo Nikić (uredio), *Isusovci u Zagrebu u XX. stoljeću. Crkva Srca Isusova i samostan–rezidencija*, Zbornik radova, glavni urednik Vladimir Horvat, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Hrvatski povijesni institut u Beču, biblioteka Vrela i prinosi za povijest Isusovačkog reda u hrvatskom narodu, Knjiga 7, Zagreb 2007, str. 207, kolorirani likovni prilozi tabl. I–XXXII (75 slika)

Zbornik radova, u kojemu sudjeluju brojni autori iz različitih struka poput teologije, filozofije, pastoralnih djelatnosti, povijesti, povijesti umjetnosti, glazbene umjetnosti i drugih, posvećen je ponajprije stotoj obljetnici Bazilike Srca Isusova u Zagrebu (1902–2002) i djelatnostima Družbe Isusove u Bazilici. Stoga u njemu ne nalazimo detaljnijeg prikaza isusovačkih djelatnosti u drugim dijelovima Zagreba, na Jordanovcu, Fratrovcu, ili pak donedavna u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji, na zagrebačkom Sljemenu u Crkvi Majke Božje Kraljice Hrvata, itd. Zbornik je vrlo dobro došao i u povodu četiristote obljetnice dolaska isusovaca u Zagreb, koju smo upravo slavili (1606–2006).

Nakon uvodnoga dijela, koji je posvećen dolasku isusovaca u Zagreb prije četiristo godina te njihovu obnovljenom radu u Zagrebu nakon 1902, u strukturi Zbornika nalazimo dvije glavne tematske cjeline. To su gradnja Bazilike Srca Isusova i njezine umjetničke vrijednosti, te područja pastoralnog djelovanja uz Baziliku, ali i odjeci izvan nje.

Čitateljima će zasigurno dobro doći sažeti pregled o prvom dolasku isusovaca u Zagreb i ovdašnjem osnivanju gimnazije prije četiristo godina, kao i činjenica da su isusovci u Zagrebu uz velikodušnu suradnju vjernika sagradili glasovite crkve u čast sv. Katarine i sv. Franje Ksaverskoga, danas najljepše barokne crkve u Zagrebu, zatim Đački dom sv. Josipa za siromašne učenike, te godine 1669. osnovali Sveučilište s glasovitom

knjižnicom i tako položili temelje današnje Sveučilišne i nacionalne biblioteke. Nakon službene obnove Družbe Isusove na samom početku 19. stoljeća isusovci na poziv nadbiskupa Jurja Haulika dolaze u Zagreb. Držali su duhovne vježbe Sestrama milosrdnicama, bogoslovima i svećenstvu, zatim pučke misije širom Zagrebačke nadbiskupije, a potom i u cijeloj zemlji. O zaslugama nadbiskupa Haulika, koji je 1860. godine darovao temeljnu financijsku glavnicu za gradnju isusovačke rezidencije i Bazilike, te zaslugama nadbiskupa Jurja Posilovića, koji je zbog niza političkih okolnosti mogao Haulikovu glavnicu udvostručiti istom tri desetljeća kasnije i tako osigurati dolazak isusovaca i gradnju Bazilike koja je posvećena i predana na uporabu vjernicima 1902. godine, svjedoči i naslovnica Zbornika. Na njoj su uz sliku Presvetog Srca Isusova, koja resi glavni oltar Bazilike, uz druge likovne priloge istaknuti i portreti obojice spomenutih zagrebačkih nadbiskupa, koji stoje i u samoj crkvi.

U uvodnom dijelu Zbornika načelno su spomenuti i drugi oblici pastoralnog služenja, koji su i nacrt cjelokupne njegove kompozicije. To su osobito Glasnik Srca Isusova i Marijina, kao i drugi brojni časopisi i knjige; zatim osnivanje katoličkih udruga poput Apostolata molitve, Djevojačkog društva Srca Isusova, brojne i slavne Marijine kongregacije, proširene i po cijeloj Hrvatskoj; suradnja isusovaca na području Caritasa, ponajprije s blaženim kardinalom Alojzijem Stepincom, a ta je pastoralna djelatnost i danas veoma živa u okrilju Bazilike. Tu je i gradnja kapelice Majke Božje Kraljice Hrvata na Sljemenu (1932), izgradnja novih objekata na Jordanovcu: doma duhovnih vježbi, znanstvenih zavoda, Filozofskog fakulteta; sjemenište na Fra-trovcu i drugo.

Rad spomenutih udruga i brojnih apostolata zaustavio je agresivni jugokomunistički režim (1945–1989). U takvim okolnostima isusovci su, premda teško

progonjeni, kao i uopće Zagrebačka nadbiskupija i njezin nadbiskup Alojzije Stepinac simbol svih hrvatskih patnji i stradanja, poput cijele Katoličke crkve u Hrvata, i dalje hrabro nastavili služiti svome narodu, te zajedno s njim dočekali i početak demokratskih promjena 1990. godine. Sada je crkveno djelovanje slobodno, ali ga bivši jugokomunisti i dalje nastoje ograničiti, služeći se pri tome medijima, ali i intrigama, lažnim optužbama itd.

U Zborniku je riječ o političkim i crkvenim okolnostima u doba priprema i gradnje Bazilike Srca Isusova te njezinom ukrašavanju s gledišta povijesti umjetnosti. Uz isticanje donacija za gradnju Bazilike spomenutih zagrebačkih nadbiskupa Haulika i Posilovića, u Zborniku se identificiraju i vladajuće strukture, koje su nošene starim i novim ideologijama liberalizma i masonerije te socijaldemokracije uporno ometale nakane zagrebačkih biskupa i vjerničkoga naroda u nastojanju trajnog dolaska isusovaca u Zagreb te gradnje crkve u čast Srca Isusova. Njima se uskoro pridružuju i nositelji velikosrpske, a potom i projužnoslavenske politike u Hrvatskoj, ali su, kao što također svjedoče navedena povijesna vrela, od spomenutih »političkih moći« i namjera bile mnogo jače molitve i žrtve vjerničkoga naroda i njegovih pastira. Kao osobita pomoć ističu se plodovi Svete godine 1900. te javna posveta hrvatske mladeži Srcu Isusovu, njezino hodočašće u Rim u povodu iste Svete godine, zajedno s općom obnovom duhovnoga života u narodu. Tako su isusovci stigli u Zagreb u kasnu jesen 1902, a prekrasna crkva u čast Srca Isusova posvećena je i dana na uporabu vjernicima već 15. prosinca iste godine. Uz kritičke prikaze umjetničke vrijednosti Bazilike, kao i njezinih likovnih ukrasa, među kojima se ističu slika Presvetog Srca Isusova na velikom žrtveniku, zatim pokrajnji oltari, lijepo ukrašeni prozori koje su uglavnom darovali zagrebački nadbiskup Antun Bauer i više zagrebačkih ka-

nonika, a potom i drugi darovatelji, među njima i iseljena Hrvatska, istaknute su i godine obnove crkve, kao i zasluge nedavno preminuloga akademskoga slikara p. Marijana Gajšaka DI, osobito za poslijekoncilsko umjetničko uređenje Bazilike.

Pregled pastoralnog djelovanja isusovaca u Zagrebu tijekom XX. stoljeća, uglavnom u okrilju Bazilike od godine 1902. do danas, središnja je tema Zbornika. Kao što i dolikuje, ponajprije se ističu vrijednosti svakodnevnih i nedjeljnih svetih misa, redovite pobožnosti Sv. ure, Prvoga petka, marijanske pobožnosti, duhovne vježbe u svakodnevnom životu te vjeronauk, kao i ostali načini svakodnevnoga služenja vjernicima. U radovima više autora riječ je o pučkim misijama u Zagrebu i drugim brojnim mjestima Zagrebačke nadbiskupije, ali i izvan nje, širom Hrvatske. Prikazan je i rad više katoličkih udruga, koje su, kao i druga katolička društva, morale biti raspuštene nakon uvođenja Šestosiječanjske diktature kralja Aleksandra 1929. godine. Istaknut je i rad kasnije osnovane Marijine legije u župi Srca Isusova, od osnivanja (1985) pa sve do danas.

Zasebna skupina radova posvećena je povijesti osnivanja Župe Srca Isusova u Zagrebu u sjeni Bazilike 1977. godine, kao i neizbježnim poteškoćama koje je valjalo prevladavati: organizaciji pastoralnog djelovanja, katehetizaciji, karitatu, osnivanju župskog i pastoralnog vijeća, promicanju obiteljskog apostolata, itd. Vrlo su lijepo prikazani oblici pastoralnog služenja mladima i najmladima, osobito na područjima katehetizacije, za koja su isusovci pozvali u pomoć najprije Sestre naše Gospe, kasnije sestre Kćeri Božje ljubavi, koje danas velikodušno služe, također i u bolesničkom odjelu samostana. Prikazni su i drugi oblici isusovačkog služenja mladima, intelektualcima, kao i svima potrebitima, među kojima su i oni u poodmakloj dobi, i u teško doba komunizma. Tako su brojni mladi sudionici unatoč nemogućnosti održavanja vjeronauka u školama uz isusovačku

pomoć mogli otkrivati ljepote kršćanskog zajedništva: zajedničke proslave Blagdana Krista Kralja, zajednička hodočašća u Italiju, Irsku, Lurd, kao i na međunarodne euharistijske kongrese; redovito godišnje obavljanje duhovnih vježbi, hodočašća u Mariju Bistricu i drugo. Također, tu su i studij teologije za laike, proslave dana Ivana Merza, rad s ministrantima, zajednička ljetovanja mladih, njihova svjedočanstva za vjeru, nadu i ljubav, među kojima je unatoč velikim teškoćama u svakidašnjem življenju bilo i duhovnih zvanja. Zbog takva djelovanja neki su isusovci i stradavali, a neki bili prisiljeni otići u tuđinu.

U zborniku su prikazana obilježja pastoralnih djelatnosti koje su uslijedile nakon započetih demokratskih promjena (1990). To su primjerice studentski vjeronauk i Studentski katolički centar SKAC, mješoviti pjevački akademski zbor Palma, koji njeguje studentsku tradiciju već više od pola stoljeća, a koji kao i druge katoličke udruge ima vlastitog duhovnika. O pastoralnom radu s mladima, kao i radu s intelektualcima uz Baziliku svjedoči i udruga Oaza u kojoj uspješno djeluju srednjoškolski glazbenici u Župi Srca Isusova, koja ove godine slavi dvadeset i petu obljetnicu rada (1982–2007).

O radu među katoličkim intelektualcima uz Baziliku Srca Isusova svjedoči i udruga Hrvatsko katoličko liječničko društvo, osnovana 1991. godine. Njihove su mnogostruke stručne aktivnosti zapažene osobito na području zakonodavne djelatnosti javnoga zdravstva, odgojnog rada, zatim utjecajima na javnost, međunarodne djelatnosti i drugo.

U zborniku se dokumentiraju i najvažniji oblici nakladničke djelatnosti u Zagrebu od 1902. godine. Uz omiljeni Glasnik Srca Isusova i Marijina te stručne časopise Život, zatim Obnovljeni život, Vrela i prinose, kao i brojne naslove ostalih vrijednih knjiga — znanstvenih, filozofsko-teoloških, životopisa svetaca, tu su i rasprave o kršćanskom životu, o Drugom vatikanskom saboru itd., zatim knjige sa znanstvenih skupova, ali i internetske web stranice Družbe

Isusove. Obnova nakladničke, potom i medijske djelatnosti, uslijedila je nakon započetih demokratskih promjena (1990).

Među vrsnim isusovačkim službenjima svome hrvatskom narodu, ali i svima drugima koji to žele, u Zborniku se ističe karitativno djelovanje u čijem su žarištu p. Cvek, utemeljitelj toga djela, i njegovi suradnici, među kojima su brojni volonteri, ali i korisnici. Tu su i vijesti o radu katoličke udruge Kap dobrote, nastale na istim kršćanskim temeljima, te župnom Caritasu, koji će uskoro proslaviti svoju dvadeset i petu obljetnicu, i kroz koji je u doba Domovinskoga rata, zahvaljujući stalnoj grupi volontera, ali i inozemnim isusovačkim potporama i donacijama, svaki mjesec prošlo više od 5000 osoba i potrebitih obitelji. Sažeto je prikazana geneza i značenje danas već dobro poznate Zaklade Biskup Josip Lang, koja je osnovana 2002. godine, o kojoj u Zborniku nalazimo mnogo korisnih vijesti, ali i kršćanskih primjera života.

U povijesti pastoralnog djelovanja istaknuto je i veliko značenje Časne braće pomoćnika, njihovih zasluga za Družbu, ali i za cijelu crkvu. Radili su i rade gdje god je bilo potrebno: u kući, u vrtu, u sakristiji crkve, nekoć u tiskari, danas u knjižari, i drugo.

Možemo stoga zaključiti da je pred nama stručno uređen zbornik s obiljem korisne povijesne građe o životu i radu isusovaca u sjeni Bazilike Srca Isusova u Zagrebu u XX. stoljeću, od 1902. godine do danas. Osim toga Zbornik je u svojoj cjelini veoma korisna literatura za osobnu izgradnju svakoga čitatelja, koji će zasigurno, ako to bude želio, moći u svekolikom blagu njegova sadržaja, kao i pojedinačnim priložima, prepoznati djelo Božje i u današnjem svijetu, što će ga potaknuti na razmišljanje, ali i ubiranje »kojega ploda« u hodu osobne svakidašnjice.

Agneza Szabo

S. M. Benedikta od Isusa, OCD, *Ignacije moj sveti prijatelj*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2007. 87 str.

Možda će se nekomе učiniti neobičnim da jedna karmelićanka piše o sv. Ignaciju Lojolskom, utemeljitelju isusovačkoga reda. I ne samo da piše o njemu ona piše upravo njemu. Zbirka pisama s. Marije Benedikte od Isusa odraz je njezina duboko doživljenog susreta s duhovnim vježbama sv. Ignacija, čije stranice odlučno naviještaju obraćenje i potiču preobrazbu života na što veću slavu Božju. Nemalo puta se može čuti sud o Ignaciju kao strogom vojniku oštrih crta lica i još oštrijih crta duhovnosti. I ako u tome i ima neke istine, tada se ona odnosi samo na oštrinu njegove duhovne misli. Pošto je sam tražio i pronašao Boga u *svim stvarima*, vojničkom odlučnošću i nježnim srcem je želio to prenijeti i na druge. S. M. Benedikta je susrela upravo takvog Ignacija. On nije bezosjećajni vojnik, već prijatelj. Dapače, plemeniti vitez gorućeg srca. I upravo takav stav prema njemu odražava se u stilu kojim piše, s udivljenjem, ljubavlju i zahvalnošću Bogu na daru tako velikog i dragocjenog prijateljstva.

Onima koji poznaju ignacijansku duhovnost, koji su prošli kroz duhovne vježbe, odmah će biti jasno kojim se temama s. Benedikta bavi u pojedinim poglavljima ove knjižice. Temeljni Ignacijev stav *sve na veću slavu Božju* prožima i zaokružuje svako njegovo poduzimanje. Tako i susret s Isusom radikalno mijenja njegove svjetonazore i nuka ga na novo poslanje u naviještanju Božje riječi. Posve je logična Ignacijeva odluka za svećeništvo. Glavni argument kojim joj je pristupio bila je euharistija, koju je na ovom svijetu cijenio iznad svega. I kada je kao svećenik pristupao oltaru, činio je to s dubokom sviješću da postaje *alter Christus*, drugi Krist. A Krista je, kako s. Benedikta primjećuje, doista približavao svima s kojima se susretao.